

- [монографія] / Л.В. Сорокіна, В.М. Кочетков, Ю.С. Камарицький. – К. : СІК ГРУП Україна, 2014. – 244 с. ; рис., табл.
19. Тиркало Р.І. Капіталізація банківської системи України: сучасний стан, проблеми, шляхи та перспективи зростання: [монографія] / Р.І. Тиркало, Н.М. Ткачук; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т. : ТНЕУ, 2010. – 328 с.
  20. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: [монографія] / І.Й. Яремко. – Л. : Каменяр, 2006. – 176 с.
  21. Edvinsson L. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value By Finding Its Hidden Brainpower / L. Edvinsson, M. Malone. – N.Y.: Harper Business, 1997. – XI, 631 p.
  22. Fisher I. The Nature of Capital and Income / Irving Fisher. – L., 1977. – 278 p.
  23. Stewart T.A. Intellectual Capital. The New Wealth Of Organization / T.A. Stewart. – N.Y.: Doubleday, 1997. – 786 p.
  24. Лебідь О.В. Визначення сутності потенціалу банку / О.В. Лебідь, О.В. Новікова // Економічний простір // Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2013. – № 69. – С.180–187.
  25. Економічна енциклопедія: у трьох томах / Відп. ред. С.В. Мочерний. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 2002. – 952 с.
  26. Економічна енциклопедія: у трьох томах / Відп. ред. С.В. Мочерний. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – Т. 1. – 2000. – 864 с.
  27. Жариков О.Н. Системный подход к управлению / О.Н. Жариков, В.И. Королевская, С.Н. Хохлов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 62 с.; схем.
  28. Иванова Т.Ю. Теория организации / Т.Ю. Иванова, В.И. Приходько. – СПб. : Питер, 2004. – 269 с.
  29. Грэйсон Дж.К. мл. Американский менеджмент на пороге XXI века / Дж.К. Грэйсон мл., К. О'Делл; пер. с англ., предисл. Б.З. Мильнер. – М. : Экономика, 1991. – 319 с.; ил.
  30. Ненно І.М. Фінансове забезпечення розвитку страховика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / І.М. Ненно ; Одеський держ. економічний ун-т. – О., 2009. – 19 с.

УДК 330.101

Лейфура М.В.
аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ФАКТОР ТІНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано вплив системи оподаткування на розвиток тіньового сектора економіки України, розкрито механізм взаємозв'язку системи оподаткування й інвестиційного ресурсу суб'єктів підприємництва; проаналізовано проблеми неефективності надання податкових пільг на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва; запропоновано напрями підвищення ефективності податково стимулювання задля розвитку інноваційно-інвестиційної активності підприємств.

Ключові слова: підприємницька діяльність, система оподаткування, тіньова економіка, детінізація економіки, інноваційно-інвестиційний розвиток.

Leifura M.V. СИСТЕМА НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ КАК ФАКТОР ТЕНИЗАЦИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье проанализировано влияние системы налогообложения на развитие теневого сектора экономики Украины, раскрыт механизм взаимосвязи системы налогообложения и инвестиционного ресурса субъектов предпринимательства; проанализированы проблемы неэффективности предоставления налоговых льгот на развитие инновационно-инвестиционной деятельности субъектов предпринимательства; предложены направления повышения эффективности налогового стимулирования для развития инновационно-инвестиционной активности предприятий.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, система налогообложения, теневая экономика, детенизация экономики, инновационно-инвестиционное развитие.

Leifura M.V. SYSTEM OF TAXATION AS A FACTOR OF SHADOWING ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN UKRAINE

The paper examines the impact of taxation on the shadow economy development in Ukraine, deconstructs links between taxation and investment resource entities; analyses problems of providing inefficiency tax incentives for the development of innovative investment entities; suggests ways to increase the efficiency of tax incentives for the development of innovation and investment activity of enterprises.

Keywords: entrepreneurship, taxation, shadow economy, economy deshadowing, innovation and investment development.

Постановка проблеми. Тіньова економіка є невід'ємною рисою економіки України й інших пострадянських країнах з перехідною економікою, однак останнім часом відбувається подальше загострення цієї проблеми. Більшість науковців розглядають проблему тінізації економіки як фактор загрози національному добробуту. Одним з основних чинників тінізації економіки традиційно вважається система оподаткування й важкість податкового навантаження на суб'єктів підприємництва, що, зменшуючи їх прибутки, призводить до стримування їх економічного розвитку. Однак можна припустити, що класична теорія стимулювання або стримування економіки шляхом реалізації податкової політики не діє в умовах розвиненого тіньового сектора економіки Украї-

ни. А тому необхідним є розгляд впливу сучасної системи оподаткування, що склалась в Україні, на розвиток господарської діяльності суб'єктів підприємництва в умовах вагомій частки тіньового сектора в економіці та аналіз можливих зрушень у цьому напрямі з останніми змінами в оподаткуванні, спрямованими на зменшення податкового навантаження та спрощення адміністрування податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, присвячені питанню тіньової економіки, висвітлюються у працях багатьох вітчизняних учених: А. Базилюк, О. Барановський, З. Варналій, Я. Дяченко, О. Засанська, І. Колобердянська, І. Мазур, В. Мамутов, Л. Олейніков, В. Попович, В. Предборський, О. Рибчак, О. Смірнова, В. Шулькевич та

інші. Вивченням проблеми оподаткування в контексті тінізації економіки України присвячені праці З. Варналія, Б. Данилишина, О. Смірної, О. Шарікової та інші. Проблеми оподаткування Ш. Бланкарт, К. Віксель, Дж. Гелбрейт, Дж. Кейнс, А. Лаффер У. Петті, А. Пігу, П. Самуельсон. До вітчизняних науковців слід зарахувати В. Андрущенко, О. Василюка, В. Вишневецького, О. Данілова, Т. Єфименко, І. Лютого, І. Луніну, П. Мельника, А. Соколовську, Я. Янушевича, які вивчали теоретичні аспекти системи оподаткування і специфіку реалізації податкової політики в Україні. Однак мало дослідженими залишаються питання взаємозв'язку системи оподаткування, що призводить до високого рівня тінізації економіки й можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств у цьому аспекті.

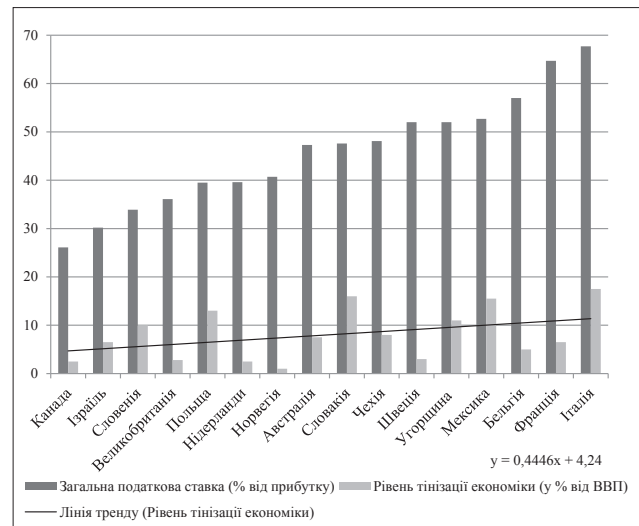
Метою статті є визначення механізму впливу системи оподаткування як чинника тінізації економіки України в контексті інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Система оподаткування в Україні характеризується високим рівнем податкового навантаження на суб'єктів підприємництва, складною й невпорядкованою системою адміністрування податків і зборів, високим рівнем тінізації економіки, без інноваційної спрямованості економічної політики та неадекватності системи стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності умовам господарювання. Такий стан речей загалом не сприяє інноваційно-інвестиційному розвитку підприємництва в Україні. Однак, якщо окремо аналізувати вище зазначені чинники податкового середовища щодо сприяння інноваційно-інвестиційному розвитку суб'єктів підприємництва, можна дійти висновку про спірність і неоднозначність їх впливу.

Розглянемо механізм впливу системи оподаткування на можливості й передумови розвитку інвестиційної діяльності підприємств. Фактично система оподаткування здійснює вплив на інвестиційну активність в узагальненому вигляді через такі інструменти: рівень оподаткування, податкові пільги, складнощі системи звітності і здійснення податкових виплат. Зростання рівня податкового навантаження є не єдиною причиною розвитку тіньового сектора. Аналіз показників рівня оподаткування та рівня тінізації економіки у світі також свідчить про відсутність однозначного зв'язку між рівнем оподаткування й показником тіньової економіки у країні (див. рис. 1), однак можна прослідкувати тенденцію, що зі зростанням загального податкового навантаження дещо зростає й рівень тінізації ВВП, на прикладі групи наведених країн на 0,445 від ВВП.

Так, згідно зі звітом ОЕСР у 2012 р. одними з найбільш тінізованих країн році були Італія, Мексика, Словаччина, рівень тінізації економік яких становить 15–20% ВВП. Беручи до уваги закон Вагнера, що багатші країни мають тенденцію до встановлення вищого рівня оподаткування (35–50% ВВП), а країни з низьким рівнем ВВП на душу населення мають тенденцію до нижчого рівня оподаткування (від 10 до 30% ВВП).

При такій тенденції до підвищення податкового тягара у країнах з високим рівнем доходу, у них все ж не спостерігається тенденція до надмірного зростання тіньового сектора, залишаючись у розмірі 3–10% від ВВП, не враховуючи показників Італії. Інша ситуація складається в Україні, загальне податкове навантаження на підприємства в 2010 р. становило близько 57,2м% і скоротилось до 54,9% у 2014 р. (див. таблицю 1), при цьому рівень тінізації

Рис. 1. Порівняння рівня тінізації економік і рівня оподаткування в окремих розвинених країнах світу, у %

Джерело: складено автором на основі даних [1], [2]

ції економіки становить за різними підрахунками від 30% до 45% ВВП.

У цьому разі важкий податковий тягар є важливою складовою тінізації економіки, але проблема неформального сектора господарської діяльності в Україні виходить далеко за її межі, чому сприяє сукупність інших чинників. Поряд з високим податковим навантаженням існує проблема складності й невпорядкованості системи оподаткування й податкового адміністрування, великої кількості процедур щодо звітності та сплати податків. Так, згідно зі звітом Світового банку, система оподаткування в Україні складається з великої кількості неефективних податків і зборів, які приносять незначні доходи до Державного бюджету, при цьому лише ускладнюють діяльність підприємств і податкових органів [3]. З дня Незалежності України і протягом усього періоду функціонування держави нормативні акти про оподаткування приймалися у різні часи за різними принципами, податкова політика здійснювалась непослідовно, передбачаючи неадекватне регулювання й суперечливі положення.

Так, високий рівень податкового навантаження збільшує обсяг податкових зобов'язань підприємств, обсяг вільних фінансових ресурсів підприємств відповідно зменшується на цю суму. Загалом розвиток інвестиційного потенціалу визначає саме такий причинно-наслідковий зв'язок. Однак в умовах функціонування тіньового сектора економіки України такий стан не завжди справедливий. Збільшення податкового навантаження на суб'єктів підприємництва часто зумовлює не збільшення сум податкових зобов'язань, а штовхає суб'єктів підприємницької діяльності до пошуку напрямів оптимізації частини прибутків з метою зменшення сум податкових виплат.

Зростання податкового навантаження призводить до збільшення витрат підприємства, а тому і зменшення вільних ресурсів для інвестування. Однак в Україні з підвищенням оподаткування зростає рівень тінізації економіки, підприємства починають використовувати різні види податкової оптимізації, тим самим зменшуючи обсяг прибутку до декларування податковим органам, вдаючись до тіньових схем. Грунтовні дослідження проведені Мазур І.І., при-

свячені проблемі тінізації економіки перехідних економік, свідчать про відсутність особливої мотивації підприємств до виходу в тінь, рішенням щодо такої діяльності приймається на основі «співвідношення «чисті витрати – вигоди», оскільки суб'єкт підприємства «маючи менші трансакційні витрати, дає можливість досягнути більшої вигоди» [4]. Як зазначається ще у звіті Нова Хвиля реформ комісії Блакитної стрічки, який готувався у 2004, підприємства, обираючи між високими податками та вартістю їх законного дотримання або мінімізації податків та ухиленню від них, обирають останнє, вважаючи його більш вигідним, а в разі викриття «в такому корумпованому середовищі завжди можна відкупитись» [3]. Фактично така ситуація вкорінилась у практиці ведення підприємницької діяльності в Україні.

Отже, наявність взаємозв'язку між збільшенням податкового навантаження та зменшенням обсягів інвестиційного ресурсу підприємств не завжди справджується. При цьому можна окреслити наявність такої взаємозалежності: збільшення податкового навантаження призводить до виходу частини підзвітних результатів діяльності підприємств у тінь і практично не впливає на інвестиційні ресурси підприємств, що виводяться з офіційної статистики держави й переходять у парадержаву.

На підтвердження цього припущення наведемо результати досліджень О. Рибчак, які свідчать, що сьогодні, з одного боку, у тіньовому секторі економіки України, а з другого – за межами України, перебувають значні капітали й доходи, некримінального походження, отримані шляхом ухилення від сплати податків. Ці доходи «здатні істотно наростити рівень легальної капіталізації економіки України» [5]. Підприємства, що працюють у тіні, вийдуть з неї тільки в разі створення більш вигідних умов працювати відкрито (легально) [4], максимізуючи прибутки без девіантної поведінки.

Хоча проблема детінізації економіки суттєво ускладнена тривалим існуванням значного рівня тінізації економіки, яке відбувається в умовах «формування криміналізованого світогляду людей, поширення правового нігілізму й недовіри до влади, що створює загрозу соціально-економічним перетворенням у країні» [5], а «відсутність історичної практики дотримання норм і моральних стандартів законслухняної поведінки під час ведення господарської діяльності та сплати податків у суб'єктів господарювання та громадян» [6] можуть стримувати процес детінізації, навіть у разі наявності економічних передумов.

В останні роки відбуваються позитивні зрушення в системі оподаткування господарської діяльності, пов'язані з введенням в дію Податкового Кодексу України. Так згідно з рейтингом Світового банку, серед позитивних зрушень виокремлюють удосконалення системи електронної звітності по ПДВ, уніфікацію податкового законодавства загалом, зменшення податку на прибуток, об'єднання внесків на

соціальні відрахування. З 2013 р. відбулось подальше спрощення системи сплати податків за рахунок упровадження електронної системи звітності для середніх і великих підприємств, а також у 2014 р. за рахунок спрощення звітних форм і подальшого вдосконалення електронної системи подачі звітів [7], що призвело до зменшення часу, необхідного для підприємств на підготовку й подання податкової звітності (див. таблицю 1).

У вересні 2014 р. урядом України оприлюднена концепція реформування податкової системи України [9], що має на меті здійснення більш адекватного сучасним умовам господарювання оподаткування, передбачаючи зменшення кількості звітів, платежів на рік і часу на подання звітності й маючи наміри щодо скорочення кількості податків з 22 до 9 (що в основному пов'язано з об'єднанням подібних податків у групу, наприклад, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та плата за землю, об'єднані в один податок на нерухоме майно), скасування деяких зборів і зменшення податкового навантаження на зарплатні податки в Україні.

Зменшення оподаткування може сприяти збільшенню вільних ресурсів підприємств, їх інвестиційного ресурсу, але доцільно припустити, що це не обов'язково призведе до зростання розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу, хоча й позитивно позначиться на стані підприємств. Так, З. Варналій зазначає, що зміни в податковій системі унаслідок прийняття Податкового кодексу, забезпечили загальне скорочення податкового навантаження на бізнес, спрощення процесу адміністрування податків, що деякою мірою вже забезпечило розвиток підприємництва у країні загалом [10].

Тим самим фактично посилення чи послаблення податкового тиску, зміни в системі адміністрування податків впливають на загальні умови ведення бізнесу в країні, інвестиційний клімат, однак не можна визначити прямий зв'язок між інноваційно-інвестиційною активністю й податковим навантаженням.

Аналогічна ситуація склалась і з податковими пільгами. Здійснення державою податкового стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності є одним із ключових чинників, що забезпечують її розвиток і, відповідно, сприяють зростанню рівня національної економіки. Світовий досвід засвідчує, що практично всі країни, яким притаманна економічна система ринкового типу, використовують цей механізм для забезпечення розвитку власного підприємницького сектора [10].

Як показує практика, при здійсненні податкового стимулювання підприємництва використовуються, крім зниження ставок податків, різні інструменти, основними з яких є такі: інвестиційна податкова знижка, скасування податків на реінвестування, податкові угоди з іншими країнами, податкові кредити, створення спеціальних економічних зон із особливим режимом оподаткування інноваційної та інвестиційної діяльності тощо [10]. Поширеність цих

Таблиця 1

Показники податкового навантаження на суб'єктів підприємництва в Україні

Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ставка податку на прибуток в Україні, %	25	25	25	25	25	23	21	19	18
Загальна податкова ставка (% прибутку)	57.3	57.0	56.6	57.2	57.2	55.5	57.1	55.4	54.9
Податок на прибуток (% прибутку)	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	11.6	11.2
Виплати (кількість на рік)	147	147	147	147	147	135	135	28	28
Час (годин на рік)	2,085	2,085	2,085	848	736	657	657	491	390

Джерело: складено автором на основі даних [8]

інструментів податкової підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності зумовлена їх привабливістю як для держави, так і для підприємств [11]. На сучасному етапі основу державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні становлять десятки відповідних бюджетних програм, державних цільових програм, понад 150 норм законодавства, що передбачають пільги зі сплати податків (зборів, обов'язкових платежів). Зокрема, станом на 01.01.2014 р. в Довіднику податкових пільг передбачається застосування 115 податкових пільг, переважно по податку на додану вартість (42 пільги) та податку на прибуток (38 пільг) [12].

При цьому законодавством України не передбачено систематизованих підходів і критеріїв прийняття рішень про надання державної підтримки [13]. Дослідження, проведені О.М. Смірноюю, дають змогу зробити висновок, що «співвідношення розмірів втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування та обсягів капітальних інвестицій і ресурсів, що спрямовані на інновації, не демонструють чіткої взаємозалежності», більшість отриманих пільг спрямовується не на розвиток господарської діяльності, а «на задоволення поточних матеріальних потреб», що фактично є нераціональним «проїданням» коштів, отриманих завдяки можливості доступу до державних ресурсів [14].

Отже, важливими проблемами неефективності податкового стимулювання за рахунок надання податкових пільг є не чітко визначені цілі їх надання, відсутність контролю за адресністю їх використання та те, що можливість отримання тих чи інших пільг визначається можливістю доступу до адмінресурсу й корумпованих схем не під конкретні цілі, орієнтовані на сприяння подальшого розвитку підприємства. У цьому аспекті податкові пільги не сприяють акумулюванню вивільнених фінансових ресурсів для спрямування їх на розвиток підприємств, у тому числі на інноваційно-інвестиційний, а лише виступають як інструмент отримання додаткових доходів у поточному періоді, застосовуючи тіньові схеми господарювання.

Хоча загалом податкові пільги можуть мати більш цільовий характер і сприяти інноваційно-інвестиційного розвитку, якщо вдосконалити систему їх надання й контролю за використанням, а також систему відбору підприємств і галузей для надання пільг.

Отже, проведений аналіз свідчить про необхідність реорганізації системи податкового регулювання господарської діяльності підприємств і стимулювання їх інноваційно-інвестиційного розвитку з точки зору кількості надання податкових пільг, їх переліку і сфер застосування, скасувати надання пільг, які виявились не ефективними, мають здебільшого нецільове використання або спотворюють конкурентне середовище; посилити нагляд за системою адміністрування пільг за рахунок підвищення контролю над прозорістю умов їх надання, принципів затвердження державними органами, а також удосконалити контроль з боку підприємств за цільовим використанням пільг, передбачити відповідальність за недотримання вимог щодо їх використання, створивши дієву систему нагляду за податковими витратами і звітністю щодо використання пільг.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, високий рівень оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, складна й неупорядкована система адміністрування податків і зборів ускладнюють умови ведення господарської діяльності підприємств в

Україні, штовхаючи їх до пошуку напрямів оптимізації податків за рахунок використання тіньових схем. При цьому рівень податкового навантаження відіграє не таку значну роль, як складності й неупорядкованості системи податкового адміністрування.

Виявлено, що наявність взаємозв'язку між рівнем податкового навантаження та зміною обсягів інвестиційного ресурсу підприємств не завжди справджується. При цьому можна окреслити наявність такої взаємозалежності: збільшення податкового навантаження призводить до виходу частини підзвітних результатів діяльності підприємств у тінь і практично не впливає на інвестиційні ресурси підприємств, які за допомогою тіньових схем мінімізації податкового навантаження не зменшуються, а нагромаджуються в тіньовому сегменті.

Тому в цьому аспекті позитивні зрушення в системі оподаткування господарської діяльності, що відбуваються останнім часом в Україні, можуть сприятливо позначитися на загальних умовах ведення господарської діяльності підприємств і на стані їх функціонування, створить можливості для детінізації господарської діяльності й поверненню в легальну економіку частини прибутків, однак не можна однозначно стверджувати про підвищення інноваційно-інвестиційної активності у зв'язку із лібералізацією оподаткування.

У сучасних умовах існує також проблема неефективності стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку за рахунок надання податкових пільг, оскільки такі заходи не сприяють акумулюванню вивільнених фінансових ресурсів для спрямування їх на розвиток підприємств, у тому числі на інноваційно-інвестиційний, а лише виступають як інструмент отримання додаткових доходів у поточному періоді, розвиваючи тіньовий сектор.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. The Statistics Brief, N. 18, June 2014. – OECD [Electronic resource] / Procedure of access: <http://www.oecd.org/std/na/Statistics%20Brief%2018.pdf>.
2. Група Мирного Банку, рейтинг економік /Doing business [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/custom-query>.
3. Світовий банк, пропозиції президенту – нова хвиля реформ. Комісія «Блакитної стрічки», 2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://carnegieendowment.org/files/BRCReport121204Ukr1.pdf>.
4. Мазур І.І. Детінізація економіки в трансформаційних суспільствах : автореферат дис. ... доктора економічних наук / І.І. Мазур. – К., 2002. – 40 с.
5. Рибчак О.С. Тіньова економіка та особливості її розвитку в Україні : автореф. ... дис. 08.00.01 / О.С. Рибчак; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К., 2012. – 20 с. ; рис., табл.
6. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К. : НІСД, 2011. – 31 с.
7. Група Світового Банку, Ведення бізнесу в Україні (Doing business in Ukraine) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine/>.
8. Легкість ведення бізнесу в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine#paying-taxes>.
9. Концепція реформування податкової системи України 2014–09–09 // Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/22855.pdf>.
10. Варналії З.С. Податкове стимулювання суб'єктів підприємництва в Україні: проблеми, виклики та перспективи // Конкурентний розвиток підприємництва в Україні : [матеріали Міжнародної науково-практичної конференції]. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012.

11. Національний інститут стратегічних досліджень // Аналітична записка щодо доцільності запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1315/>.
12. Довідник № 69/1 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету, станом на 01.01.2014 р. // Податки та бухгалтерський облік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nibu.factor.ua/ukr/info/sp-igot/sp-igot_69_1.
13. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. – К. : НІСД, 2013. – 28 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/1806_dop.pdf.
14. Смірнова О.М. Оцінка ролі податку на прибуток підприємств у забезпеченні економічного розвитку країни / О.М. Смірнова, М.В. Стадник // Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2659>.

УДК 336.761

Ліпич М.А.

аспірант

Інституту регіональних досліджень
Національної академії наук України

СУТНІСТЬ ФОНДОВОГО РИНКУ

У статті здійснено порівняльний аналіз понять фондовий ринок і ринок цінних паперів. Проаналізовано підходи до тлумачення фондового ринку й запропоновано його узагальнене визначення. Розглянуто основні складові фондового ринку – цінні папери, учасники та функції фондового ринку, особливості системи регулювання на ринку цінних паперів.

Ключові слова: фондовий ринок, цінні папери, учасники фондового ринку, система регулювання фондового ринку, функції фондового ринку.

Ліпич М.А. СУЩНОСТЬ ФОНДОВОГО РЫНКА

В статье осуществлен сравнительный анализ понятий фондовый рынок и рынок ценных бумаг. Проанализированы подходы к толкованию фондового рынка и предложено его обобщенное определение. Рассмотрены основные составляющие фондового рынка – ценные бумаги, участники и функции фондового рынка, особенности системы регулирования на рынке ценных бумаг.

Ключевые слова: фондовый рынок, ценные бумаги, участники фондового рынка, система регулирования фондового рынка, функции фондового рынка.

Lipych M.A. INTRODUCTION TO THE SECURITIES MARKET

The article presents comparative analysis of the definitions «the fund market» and «the securities market». This paper analyzes the approaches to the interpretation of the securities market. It was proposed a generalized definition of the securities market. The paper considers the main components of the stock market – the securities, professional members, its function and the features of the regulation system of the securities market.

Keywords: the securities market, the securities market participants, the regulation system of the securities market, the functions of the securities market.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції і глобалізації з'явилася необхідність розширення способів і методів залучення капіталу. Світова фінансова криза підірвала стійкість банківських систем, що зумовило необхідність пошуку альтернативного й відносно недорогого способу залучення капіталу. У зв'язку з цим значення фондових ринків постійно зростає, оскільки вони сприяють мобілізації заощаджень, розподілу інвестицій та економічному зростанню.

Становлення фондового ринку України відбувалось на базі досвіду функціонування розвинених фондових ринків країн Америки та Європи. Більшість понять було запозичено з термінології цих держав, унаслідок чого українська фінансова наука стикнулася з проблемою дублювання та багатозначного тлумачення термінів. Тому для вироблення ефективної моделі розвитку українського фондового ринку необхідно уточнити його основні дефініції, розглянути функції та характеристику структурних елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності фондового ринку займалися такі вітчизняні вчені: Н.О. Волгіна, С.М. Еш, А.Г. Загородній, О.М. Мозговий, С.А. Мошенський, В.Н. Парсяк, Н.І. Чередніченко та інші [5; 8; 9; 11; 12; 14; 16]. Теоретичні основи визначення фондового ринку

відображені в працях таких зарубіжних фінансистів: Н.И. Берзон, В.А. Галанов, Я.М. Миркин, В.Д. Никифорова, А.Н. Пургин, У. Шарп та інших [4; 6; 10; 13; 15; 17].

Незважаючи на значний внесок учених у розвиток теоретичних засад функціонування фондового ринку, у фінансовій теорії не існує єдиного тлумачення його основних понять. Тому необхідно уточнити та сформулювати узагальнену дефініцію фондового ринку і його складових.

Постановка завдання. Дослідження полягає в узагальненні теоретико-методологічних засад функціонування фондового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі існують два поняття, якими характеризують явище фондового ринку – ринок цінних паперів і фондовий ринок. Тому насамперед необхідно визначити співвідношення цих термінів. Фондовий ринок розглядають у вузькому й широкому розумінні. Такі вчені, як М.К. Батунін, В.А. Галанов, О.М. Мозговий, А.М. Пургин, В.М. Суторміна, під фондовим ринком розуміють лише частину ринку цінних паперів, пов'язану з економічними відносинами його учасників щодо капітальних (довгострокових і середньострокових цінних паперів), таких як акцій і